

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2004/24234,Wladyslaw-Bartoszewski-19222015.html>
18.04.2024, 10:44

Władysław Bartoszewski (1922-2015)

Urodził się 19 lutego 1922 r. w Warszawie. W latach 1940-1941 był więziony w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. Od 1941 do 1944 studiował filologię polską na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Od 1942 r. działał w katolickiej organizacji konspiracyjnej Front Odrodzenia Polski. W tym samym roku jako żołnierz AK pracował w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK, a także rozpoczął działalność w Tymczasowym Komitecie Pomocy Żydom, a następnie w Radzie Pomocy Żydom „Żegota”. W roku 1943 został zastępcą kierownika Referatu Żydowskiego Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj. Brał udział w Powstaniu Warszawskim. W 1945 r. został sekretarzem redakcji „Biuletynu Informacyjnego” BIP KG AK. Po 1944 r. należał do antykomunistycznej organizacji NIE, działał w Delegaturze Sił Zbrojnych na Kraj. Od 1945 r. pracował w Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce. W pierwszych latach powojennych należał do Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz był członkiem redakcji „Gazety Ludowej”. Od 1955 r. pracował w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, a od 1957 do 1960 r. – jako redaktor tygodnika „Stolica”. Z redakcją „Tygodnika Powszechnego” związał się w roku 1982. Od 1972 do 1984 r. pełnił funkcję sekretarza generalnego Pen Clubu. W latach 1973-1981 oraz 1982-1985 wykładał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz na uniwersytetach niemieckich. W 1966 r. otrzymał medal

Władysław Bartoszewski

„Sprawiedliwy wśród narodów świata”, a w 1991 – honorowe obywatelstwo Izraela. Od 1990 r. przewodniczył Międzynarodowej Radzie Państwowego Muzeum w Oświęcimiu. Na placówce dyplomatycznej, jako ambasador RP w Austrii, przebywał w latach 1990–1995. W okresie 1995–1996 oraz od czerwca 2000 roku sprawował funkcję ministra spraw zagranicznych. Senator RP od 1997 roku. W roku 1995 otrzymał Order Orła Białego.

Władysław Bartoszewski po wojnie był represjonowany za udział w konspiracji i za pracę w „Gazecie Ludowej” Polskiego Stronnictwa Ludowego. W latach 1946–1948, a następnie od grudnia 1949 r. był więziony. 29 maja 1952 r. został skazany na 8 lat pozbawienia wolności za „szpiegostwo”. Został zwolniony 16 sierpnia 1954 roku. W marcu 1955 r. Najwyższy Sąd Wojskowy uznał go za niesłusznie skazanego.

Z „Tygodnikiem Powszechnym” współpracował od 1957 roku, z Klubem Krzywego Koła w latach 1961–1962. W roku 1963 nawiązał współpracę z Radiem Wolna Europa. Brał udział w kolportażu „Listu 34”, skierowanego do premiera Józefa Cyrankiewicza, przeciw zaostreniu cenzury i polityce kulturalnej władz. W grudniu 1970 r. przedstawiono mu prokuratorski zarzut „współdziałania z antypaństwowymi siłami z Radia Wolna Europa na szkodę PRL”. Z wytoczenia sprawy sądowej ostatecznie zrezygnowano, ale Bartoszewskiego objęto na kilka lat zakazem druku. W latach 1974–1975 prowadził w Warszawie prywatne seminaria i konserwatoria poświęcone najnowszej historii Polski. W latach siedemdziesiątych był też opiekunem, moralnym i intelektualnym autorytetem środowiska studentów historii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, które od 1977 r. zaczęło wydawać niezależny miesięcznik

„Spotkania”.

W 1974 r. był współautorem listu do rady Państwa z prośbą o ułaskawienie braci Andrzeja i Benedykta Czumów, skazanych za udział w antykomunistycznej organizacji Ruch. Był współautorem „Listu 14” do Sejmu ze stycznia 1976, sprzeciwiającego się projektowi wprowadzenia do Konstytucji PRL zapisu o nierozzerwalności sojuszu z ZSRR. Został sygnatariuszem „Listu 101” z 31 stycznia 1976 r. do Sejmowej Komisji Konstytucyjnej przeciwko projektowanym zmianom w konstytucji. W styczniu 1977 podpisał jeden z listów w obronie prześladowanych robotników z Radomia i Ursusa. Od 1976 r. był też konsultantem, a następnie autorem tekstów wydawanych przez tajne Polskie Porozumienie Niepodległościowe. Był sygnatariuszem listu zarządu polskiego Pen Clubu do premiera z 31 stycznia 1978 r. w sprawie ograniczenia interwencji cenzorskich. W tym samym roku został współzałożycielem Towarzystwa Kursów Naukowych. Do końca 1979 r. prowadził wykłady z historii II wojny światowej oraz dziejów stosunków polsko-żydowskich. Był jednym z sygnatariuszy wystosowanego przez TKN Listu otwartego do nauczycieli i wychowawców z 14 czerwca 1980 r. na temat zagrożeń dla młodzieży, płynących z polityki edukacyjnej. Podpisał Apel 64 intelektualistów z 20 sierpnia 1980 r. popierający żądania strajkujących robotników Wybrzeża i wzywający władze do rozmów. We wrześniu tegoż roku został członkiem NSZZ „Solidarność”. W grudniu 1980 był współzałożycielem Komitetu Obrony Więźniów za Przekonania przy Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”. W 1981 r. opublikował w niezależnym Wydawnictwie Głos książkę Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945–1946. Dokumenty z dziejów

niezależnego ruchu ludowego w Polsce.
13 grudnia 1981 r. został internowany w Białogórze, a następnie w Jaworzu. Pod naciskiem niemieckich, austriackich i żydowskich polityków i intelektualistów został zwolniony 28 kwietnia 1982 roku. W latach osiemdziesiątych publikował w pismach podziemnych i emigracyjnych („Puls”, „Zeszyty Historyczne”). Wydawał też ważne dla historii i kultury polskiej książki, m.in.: Los Żydów Warszawy 1939–1943, Dni walczącej stolicy. Kronika Powstania Warszawskiego, Syndykat zbrodni. Kartki z dziejów UB i SB w czterdziestoleciu PRL, Na drodze do niepodległości, 1859 dni Warszawy. W 1983 roku w Wiedniu wydał swoje wspomnienia Warto być przyzwoitym. Był opiekunem i autorytetem duchowym i naukowym wielu środowisk zarówno studenckich, jak i intelektualnych. Zmarł 24 kwietnia 2015 r. w Warszawie.